

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

dr inż. Marek Sołtysiak,
tel. 603 274 033,
soltysiak.marek@gmail.com

dr Dominika Dąbrowska

członkowie Stowarzyszenia Hydrogeologów Polskich - www.hydrogeolodzy.pl

Wstępna ocena skutków wykorzystywania odpadów do rekultywacji wytwarzających w rejonie Oświęcimia Maniek na środowisko gruntowo-wodne.

Zakończenie eksploatacji złoża wiąże się z koniecznością rekultywacji wyrobisk pogórnich. Możliwych jest kilka kierunków rekultywacji. Jeśli rekultywacja ma być prowadzona w kierunku wodnym, wyeksploatowaną kubaturę złoża należy zastąpić innymi masami ziemnymi. Kubatura potrzebnego materiału może osiągnąć masę setek tysięcy ton. Pozyskanie takiej masy naturalnych gruntów jest trudne, dlatego w praktyce wykorzystywane są odpady przemysłowe, w rejonie funkcjonowania kopalń węgla kamiennego najczęściej do prac rekultywacyjnych wykorzystuje się odpady górnicze – tzn. skałę płoną. Legalne wykorzystanie odpadów wymaga uprzedniej zgody na przetwarzanie odpadów poprzez ich wykorzystanie do celów rekultywacji.

Celem opinii jest określenie wpływu rekultywacji wyrobiska Dwory II w Oświęcimiu na środowisko gruntowo – wodne. Opinię sporządzono dla Stowarzyszenia EKO-UNIA. Obszar objęty analizą znajduje się we wschodniej części Oświęcimia, w dolinie rzeki Wisły (fig. 1A). Na obszarze tym znajduje się szereg obiektów przemysłowych, potencjalnie uciążliwych dla środowiska – zakładów Chemicznych Synthos, składowisko odpadów komunalnych, osadniki przemysłowe, oczyszczalnia ścieków oraz kopalnie odkrywkowe kruszyw. Jedną z nich jest Zakład Górniczy Dwory II, którego działalność związana była z eksploatacją złoża piasku i żwiru Dwory-Libet. Eksploatacja trwała do listopada 2014. Aktualnie jest ono rekultywowane. Jest ono zlokalizowane w odległości 90-660 m od koryta Wisły i ok. 450 m from the Dwory

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Canal, który stanowi zachodni fragment drogi wodnej Oświęcim – Kraków. W bezpośrednim sąsiedztwie rekultywowanego wyrobiska rozpoczęto eksploatację kolejnego złoża Dwory – Manki (fig.1B).

W rozpoznanym profilu geologicznym występują utwory karbonu górnego, trzeciorzędu oraz czwartorzędu. Utwory karbonu stanowią głównie piaskowce, zlepieńce z pokładami węgla. Utwory trzeciorzędu reprezentowane przez mioceńskie łyły, łyły piaszczyste i margliste o miąższości dochodzącej do kilkuset metrów. Osady czwartorzędowe występują praktycznie na całości obszaru. Są to głównie osady pochodzenia lodowcowego - piaski, żwiry, gliny zwałowe. W dolinie Wisły występują osady aluwialne – mady, piaski, żwiry [1]. W rejonie zakładów chemicznych Synthos występują również lessy i gliny lessowe. Złoże Dwory Libet jest zlokalizowane jest w obrębie niższego tarasu Wisły, który wznosi się 5-8 m nad poziom rzeki. W rozpoznanym profilu hydrogeologicznym opisywanego obszaru podstawowe znaczenie ma piętro wodonośne czwartorzędu. Wody występują tutaj w utworach piaszczysto zwirowych, lokalnie izolowanych utworami słaboprzepuszczalnymi. Korzystając z wydzieleni i numeracji jednostek pierwszego poziomu wodonośnego, przedstawionego w [2, 3] złoże Dwory Libet znajduje się w zasięgu jednostki 7, którą otacza jednostka 18 (fig. 1A). W obu tych jednostkach wody występują płytko, zazwyczaj 1-2 m ppt. Zwierciadło ma charakter swobodny. Jednostka 7 została wyodrębniona z jednostki 18 z uwagi na utratę znaczenia użytkowego wód podziemnych. Było to spowodowane powodzią w 1997 roku, która doprowadziła do zanieczyszczenia wód podziemnych substancjami wymytymi z położonych tam składowisk i osadników [2, 3] (fig. 1A). Miąższość utworów czwartorzędowych w obrębie jednostki 18 wynosi ok. 20 m. Podstawą drenażu czwartego poziomu wodonośnego na opisywanym obszarze jest Wisła (fig. 1A). Wrażliwość na zanieczyszczenie pierwszego poziomu wodonośnego – stopień podatności na zanieczyszczenia opisywanego obszaru jest bardzo wysoki – czas przesączania się wody z powierzchni terenu do w-wy wodonośnej jest <5 lat [2, 3].

Złoże Dwory-Libet jest złożem zawodnionym. Jego eksploatacja wymagała obniżenia zwierciadła wody o 4 m. Dopływ do odkrywki wynosił 99,14 m³/h, przy czym dopływ wód podziemnych stanowił 98 m³/h. Szacowany zasięg leja depresji wynosi 142-226 m [4]. Rekultywacja wyeksploatowanego złoża jest prowadzona w kierunku rolnym poprzez

wypełnienie wnętrza wyrobiska. Zakłada się przywrócenie rzędnych terenu sprzed rozpoczęcia eksploatacji. Średnia głębokość wyrobiska wynosiła 12.5 m (max 15 m). Powierzchnia rekultywacji obejmuje 13,11 ha. Szacunkowo rekultywacja (zasypanie) wyrobiska wymagać będzie dostarczenia ok. 2, 82 mln ton materiałów ziemnych, głównie odpadów górnictwa.

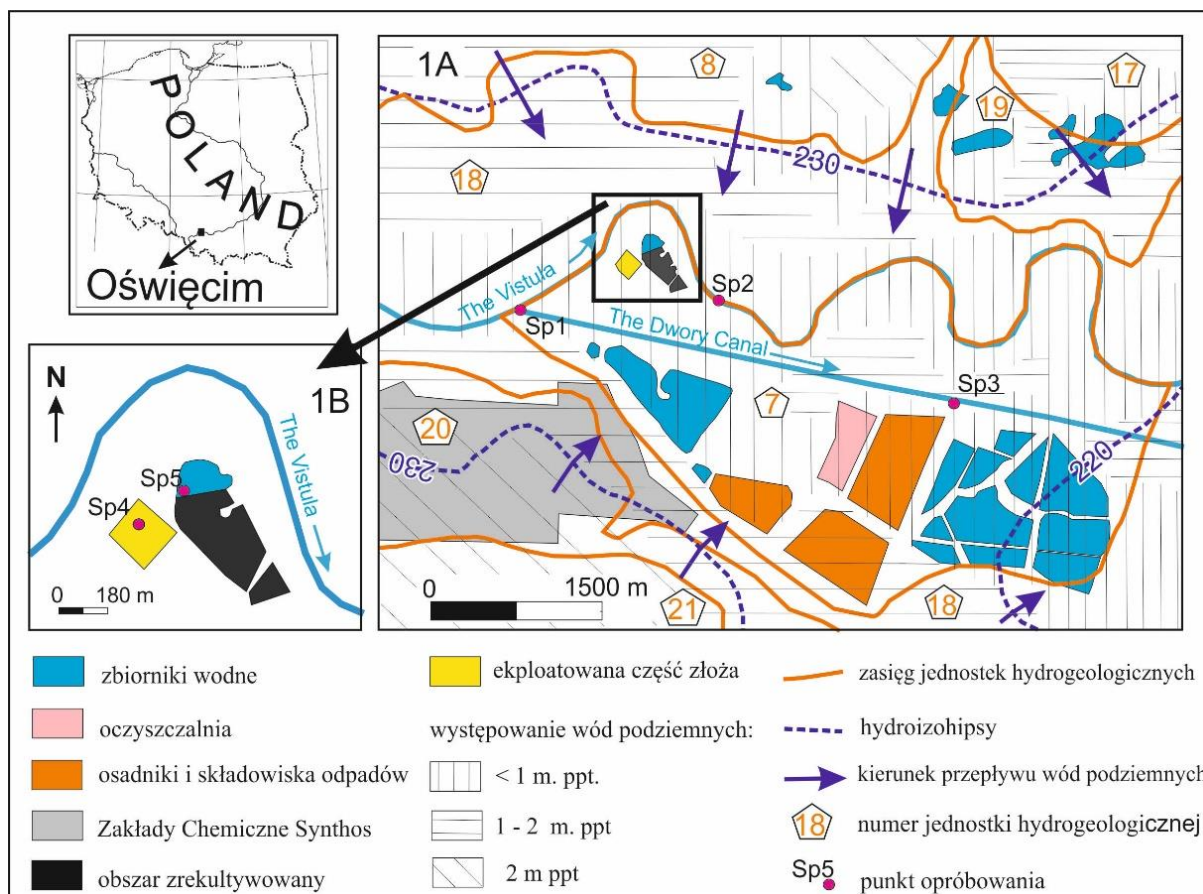

Fig.1. Lokalizacja analizowanego obszaru. A- uwarunkowania terenowe i przestrzenne. B – fokus na złożo Dwory - Libet

Metodyka

Na potrzeby artykułu dokonano opróbowania rzeki Wisły powyżej i poniżej rekultywowanego wyrobiska oraz kanału Drogi Górnej Wisły (fig. 1A). Dokonano również opróbowania wód w wyrobiskach – aktualnie eksploatowanego wyrobiska i zalewiska rekultywowanego na przedpolu frontu prac inżynierskich (punkty opróbowania 4 i 5). Ogółem pobrano 3 próby wód płynących oraz 2 próbki wód z wyrobisk górnictwa. Na miejscu poboru zostały określone wartości pH i przewodności elektrolitycznej właściwej (PEW). Wykorzystano pHmetr CP-401

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

oraz konduktometr CC-411 firmy Elmetron. Próbkę następnie zostały przefiltrowane przez filtr 0,45 μm . Aniony oznaczono za pomocą chromatografu 850 professional IC firmy Metrohm. Wykorzystano kolumny anionową Metrosep A Supp 7-250/4 oraz eluent 3,6 mmol Na_2CO_3 . NH_4 oznaczono za pomocą metody Nesslera przyrządem spektrofotometr HACH 3900 (metoda kuwetowa) a wodorowęglany metodą miareczkową blue - red. Analizy chemiczne wody wykonano w laboratoriach Bureau Veritas Mineral Laboratories w Kanadzie oraz MAXXAM Analytics' International Corporation wykorzystując technikę ICP MS.

Ponadto pobrano próbkę skał płonnych z przedpola rekultywacji. Próbka ta została poddana badaniom wymywalności zgodnie z normą PN 12456 [5]. Analiza składu chemicznego eluatu oraz wody destylowanej została wykonana w Bureau Veritas Mineral Laboratories w Kanadzie – analogicznie jak w przypadku prób wód powierzchniowych.

Na potrzeby pracy przeanalizowano również informacje zgromadzone w dokumentacjach udostępnionych w Starostwie Powiatowym w Oświęcimiu oraz wybrane opracowania regionalne.

Wyniki

Wykonane analizy fizykochemiczne wody wykazały wyraźne różnice w składzie chemicznym wód dopływających do wyrobiska eksploatowanego i wyrobiska liwidowanego. Wody pobrane w wyrobiskach (czynnym i rekultywowanym) można traktować jako wody podziemne. Są to wody o silnie przekształconym składzie chemicznym. Zdecydowanie silniej przekształcona jest woda w zasypywanym wyrobisku – PEW wynosi 5,4 mS/cm, stężenie Cl i SO_4 wynosi odpowiednio 1564 mg/L i 872 mg/L (Tab. 1). Wysokie jest również stężenie NO_2 (2,486 mg/L), F (5,402mg/L), B (2,22 mg/L) – wartości wymienionych wskaźników pozwalają określić stan chemiczny wody w zasypywanym wyrobisku jako słaby. W próbce wody stwierdzono również wysokie stężenie Li i Mo (0,541 mg/L i 0,382 mg/L), wielokrotnie wyższe od stężenia Li i Mo w próbach wód pobranych sąsiedniego wyrobiska. Woda dopływająca do eksploatowanego aktualnie wyrobiska cechuje się korzystniejszymi parametrami, przy czym niepokojąco wysokie jest stężenie Cl (406 mg/L). PEW dopływających tu wód wynosi 1,45 mS/cm. Wysokie stężenie Cl może być efektem napływu zanieczyszczonych wód z sąsiadującego rekultywowanego wyrobiska i mieszania się wód napływających do wyrobiska

z innych kierunków. Drugim składnikiem deklasyfikującym wodę z eksploatowanego wyrobiska jest Mn, jednak może on być (przynajmniej częściowo) pochodzenia geogenicznego, zaś jego obecność może być związana z odwadnianiem wyrobiska i wahaniami położenia zwierciadła wód podziemnych.

Tab. 1. Wyniki analiz chemicznych wód pobranych z Wisły, wyrobisk oraz wyniki testu wymywalności

Para metr	jedno stka	granica oznaczal ności	punkty próbowania (according to Figures 1A, 1B)					test wymywalności		
			Sp1	Sp2	Sp3	Sp4	Sp5	CiE	PLC [mg /kg]	HLP3 [T]
pH	[1]	0.01	7,6	7,78	7,6	7,65	8,09	7,00	----	----
PEW	mS /cm	10 ⁻³	3,770	3,830	3,570	1,450	5,400	0,466	----	----
Al	µg/L	1 (15*)	36	16	20	12	30,00	38	0,381	1.07
As	µg/L	0,5	4,8	5,6	5,2	2,7	20,50	3,7	0,037	0.10
B	µg/L	5 (250*)	424	424	404	145	2220	1303	13,07	36.59
Cu	µg/L	0,1 (3*)	4	2,4	12	2,5	27,20	10,6	0,106	0.30
Li	µg/L	0,1 (10*)	82	83,2	70	7,9	541	14,4	0,144	0.40
Mo	µg/L	0,1 (5*)	5,6	6	5,6	0,6	382	3,4	0,034	0.10
Ni	µg/L	0,2 (5*)	4	5,2	34	7,3	19,4	3,5	0,035	0.10
Zn	µg/L	0,5 (25*)	676,8	192,4	194,8	24,7	48	207,9	2,085	5.84
Fe	µg/L	10 (50*)	<10	<10	<10	57	<50	37	0,371	1.04
Mn	µg/L	0,05 (5*)	270,4	272,6	249,7	1562,4	147	5,19	0,052	0.15
Mg	mg/L	0,05 (0,25*)	73,4	75,92	73,44	20,91	30,30	0,5	5,01	14.1
Ca	mg/L		126,6	134,84	118,7	160,0	88,96	2,07	20,76	58.5
Na	mg/L		769,2	816,28	732,6	221,1	1260	94,4	946,4	2669.5
K	mg/L		18,84	21	17,88	4,79	74,10	2,92	29,28	82.6
NH ₄	mg/L	0,02	1,08	1	0,98	0,06	0,10	0,787	7,89	22.3
Cl	mg/L	0,02	1257	1292,5	1199	406,1	1564	114,1	1144	3226.2
SO ₄	mg/L	0,01	192,9	202,18	179,3	131,9	872,9	28,77	288,5	813.5
HCO ₃	mg/L	1,5	183,1	180,00	176,9	39,66	36,00	15,9	159,5	449.6
NO ₃	mg/L	0,01	3,33	4,48	3,46	2,82	11,52	0,40	4,01	11.3
NO ₂	mg/L	0,002	0,553	0,543	0,678	0,614	2,486	0,059	0,59	1.7
F	mg/L	0,02	1,239	1,103	1,193	1,114	5,402	0,327	3,28	9.2
Br	mg/L	0,02	4,544	4,604	4,378	1,849	13,11	0,129	1,29	3.6

* granica oznaczalności próbki pobranej w punkcie Sp4; CiE- stężenie w eluacie; PLC – potencjalny ładunek wymywany z 1 kg suchej masy odpadów; HLP3 - hipotetyczny ładunek zanieczyszczeń uwalniany z 2,82*10⁶ Mg odpadów górniczych.

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Próbkę odpadów górniczych wykorzystywanych do robót inżynierskich poddano badaniu wymywalności zgodnie z procedurą PN-EN 12457 [5]. Interpretacja wyników analizy otrzymanego w badaniu eluatu pozwoliła oszacować potencjalne ładunki wymywane z 1 kg suchej masy. Najintensywniej były wymywane Cl, Na, SO₄. Zakładając, iż do zasypiania zostanie wykorzystane 2,82 mln ton odpadów górniczych masa wymienionych składników przekroczy 7 tys. ton (tab. 1). Cl, Na, SO₄ dominują w składzie chemicznym wód na przedpolu rekultywowanego wyrobiska. Pod względem hydrochemicznym wody na przedpolu rekultywacji reprezentują typ Na-Cl-SO₄, zaś eluat z testu wymywalności typ Na-Cl. Procentowy udział moliwoli SO₄ w wodach pobranych z zasypywanego zalewiska jest dwukrotnie wyższy niż w eluacie, co wskazuje na intensywniejsze uruchamianie do środowiska ładunku siarczanów. Można to wiązać z faktem, iż w części odpadów zachodzą już procesy wietrzenia siarczków zawartych w skałach karbońskich. Batch test wskazuje również na wymywanie związków azotu, B, F oraz Li. W teście wymywania otrzymano relatywnie wysokie stężenia Zn, czterokrotnie wyższe niż w wodzie z opróbowanego zbiornika.

Z uwagi na przepływ wód podziemnych do Wisły, wykonano analizy wód płynących (Sp1, Sp2, Sp3 – fig. 1). Opróbowanie wykazało, iż wody Wisły w rejonie Oświęcimia są wodami zdegradowanymi. Charakteryzują się one wysoką wartością PEW wynoszącą od 3,77 mS/cm do 3,83 mS/cm. Składnikiem charakterystycznym, decydującym o mineralizacji są chlorki, których stężenie wielokrotnie przekracza typowe stężenia dla niezanieczyszczonych wód płynących. W miejscu rozwidlenia Wisły (p.1) stężenie Cl wynosiło 1257 mg/L zaś poniżej zakładu górniczego Dwory II stężenie Cl wynosiło 1292 mg/L. W kanale Dwory poniżej odkrywki stężenie Cl jest porównywalne (1199 mg/L). Wysokie stężenie chlorków ma związek ze zrzutami zasolonych wód pochodzących z kopalń węgla kamiennego. Innym składnikiem mającym znaczenie dla oceny stanu chemicznego wód Wisły jest NO₂ – stężenie wynosi 0,543 mg/L – 0,678 mg/L. Wymienione wskaźniki decydują o słabym stanie chemicznym Wisły w rejonie Oświęcimia. Innymi składnikami świadczącymi o silnej antropopresji są siarczany (179-192,9 mg/L), Ca (118 mg/L -126 mg/L), Mn (0,250 mg/L -0,273 mg/L), F (1,103 mg/L - 1,239 mg/L), Ba (0,258 mg/L -0,277 mg/L), Se (0,014 mg/L -0,017 mg/L). Uzyskane wyniki nawiązują do wcześniejszych badań np. [6]. Porównując skład chemiczny wód płynących z wodami w zasypywanym wyrobisku można stwierdzić, iż stężenia chlorków są zbliżone.

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Jednak ze strony zrehabilitowanego wyrobiska Dwory II można się spodziewać napływu siarczanów, związków N oraz B i F. Należy jednak mieć na uwadze, że stężenia zanieczyszczeń w Wiśle będą zależały od natężenia przepływu oraz od wielkości zrzutu zanieczyszczonych wód z kopalń węgla.

Uwarunkowania formalno - prawne

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, po zakończeniu eksploatacji kruszywa, przedsiębiorca ma obowiązek dokonać rekultywacji. Wymagane jest decyzja określającą kierunek i sposób rekultywacji. Zaplanowano zasypanie wyrobiska i niwelację terenu do pierwotnych rzędnych. Masą wypełniającą są głównie odpady z kopalń węgla kamiennego. Kwestie odzyskiwania odpadów regulowane są przez [7, 8], nawiązujące do [9, 10]. W przypadku rekultywacji wyeksploatowanego złoża wykorzystanie odpadów wydobywczych innych niż rudy metali stanowi ich odzysk i nie wymaga instalacji i urządzeń i jest dopuszczone przez prawo [Dz.U. 2015 poz. 796]. Odzysk odpadów nie jest ujęty w wykazie inwestycji mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko. Natomiast potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko mogą instalacje odzysku odpadów. Organ administracji (Starostwo Powiatowe w Oświęcimiu) zajął stanowisko, nie ma potrzeby przeprowadzenia oceny oddziaływania na środowisko (OOS) gdyż odzysk odpadów na cele rekultywacji odbywać się będzie poza instalacją. Aktualnie zrehabilitowano ok 70% wyrobiska (fig. 1B). Rekultywacja wyrobiska jest prowadzona zgodnie prawomocnymi decyzjami administracyjnymi. Analizy składu chemicznego wód oraz interpretacja wyników testów wymywalności wskazują, iż zdeponowanie w wyrobisku odpadów górniczych nie jest dla środowiska obojętne.

Jak wspomniano, kwestie odzyskiwania odpadów regulowane są przez [7, 8], nawiązujące do [9, 10]. Zgodnie z [10] 'odzysk' „oznacza jakikolwiek proces, którego głównym wynikiem jest to, aby odpady służyły użytecznemu zastosowaniu, poprzez zastąpienie innych materiałów, które w przeciwnym wypadku zostałyby użyte do spełnienia danej funkcji, lub w wyniku którego odpady są przygotowywane do spełnienia takiej funkcji w danym zakładzie lub w szerszej gospodarce”. Odzysk odpadów R5, jaki ma miejsce w przypadku rekultywacji wyrobiska Dwory II, dotyczy materiałów nieorganicznych.

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Dyrektywa [10] stanowi, iż odpady przestają być odpadami, jeżeli zostały poddane odzyskowi, w tym recyklingowi, jeżeli użycie substancji nie doprowadzi do ogólnych niekorzystnych skutków dla środowiska lub zdrowia ludzkiego. Zgodnie z [9] państwa członkowskie podejmują niezbędne środki w celu zapewnienia, że odpadami wydobywczymi zarządza się bez stosowania procesów lub metod, które mogłyby zaszkodzić środowisku, w szczególności bez ryzyka między innymi dla wody. Przepisy prawne zawarte w [9, 10] zostały przetransponowane prawa krajowego tj. do [7, 8, 11].

Problemem jest zatem ocena rzeczywistego zagrożenie ze strony odpadów wykorzystywanych jako materiał do prac inżynierskich. W Polsce powszechną praktyką jest porównanie wartości wskaźników fizyko – chemicznych wyciągów wodnych z wartościami dopuszczalnymi jakie mogą charakteryzować scieki wprowadzane do wód i ziemi. Wartości maksymalne przykładowych parametrów wynoszą: Cl 1000 mg/L; SO₄ - 500 mg/L; Na - 800 mg/L; K - 80 mg/L [12]. Jednak przy takim podejściu pomija się efekt skali, gdyż stężenia substancji w ułudzie z testu wymywania zazwyczaj jest wielokrotnie niższe niż przytoczone wartości (vide tab. 1). W efekcie dopuszcza się do wykorzystania odpady, bez określenia rzeczywistych efektów środowiskowych. Problem dotyczy to nie tylko rekultywacji terenu ale również innych robót inżynierskich takich jak budowa dróg [13].

Wnioski

Opisany przypadek stanowi kolejny przykład wykorzystania odpadów pogórnich do rekultywacji terenu bez określenia rzeczywistych skutków środowiskowych (vide np. [14]). Odpady z kopalń węgla kamiennego, pomimo iż są materiałem naturalnym, jednak w warunkach dostępu powietrza i wody podlegają przemianom fizykochemicznym. Ich efektem jest wymywanie przede wszystkim znaczących ładunków Cl, Na, SO₄ i innych składników. W przypadku rekultywacji wyrobiska Dwory II szacunkowa masa wymywanych substancji przekracza 7000 ton (tab. 1). Uwolnienie do środowiska takiego ładunku nie może być dla środowiska wodnego pomijalne. Wpływ deponowania odpadów pogórnich w wyrobisku złoża Dwory – Libet zostało udokumentowane jeszcze podczas prowadzenia rekultywacji. W stosunku do wód dopływających do sąsiedniego wyrobiska stwierdzono większą PEW, wyższe stężenia Al, As, B, Cu, Li, Mo, Ni, Zn, Mg, Na, K, Cl, SO₄, NO₃, NO₂, F, Br. W porównaniu

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

do składu chemicznego zanieczyszczonych wód prowadzonych przez Wisłę, wody w rekultywowanym wyrobisku charakteryzują się podwyższonymi stężeniami As, B, Cu, Li, Mo, Ni, Na, K, SO₄, NO₃, NO₂, F, Br. Z punktu widzenia zasad hydrogeologii i ochrony wód podziemnych takie obszary powinny być traktowane jako lokalne ogniska zanieczyszczeń i posiadać LSMWP. W celu prognozowania skutków środowiskowych ognisk zanieczyszczeń, zasadne jest konstruowanie matematycznych modeli migracji zanieczyszczeń [15].

Analizując sprawę systemowo należy podkreślić znaczenie organów administracji, która wydaje pozwolenia na odzyskiwanie odpadów i ich wykorzystanie do prac inżynierskich. Analiza uregulowań prawnych pozwala wysunąć wniosek, iż są one wystarczające, gdyż dopuszczenie odpadów do wykorzystania w procesie odzysku R5 jest obostrzone warunkiem niepowodowania zagrożenia szkodą w wodach. W dokumentacjach projektowych jak i w uzasadnieniach decyzji zazwyczaj nie analizuje się ładunku jaki zostanie uwolniony z całości kubatury odzyskiwanych odpadów. W tym kontekście można wysunąć wniosek o ignorowaniu w przez organy administracji zasad prewencji i przezorności w postępowaniach dot. odzysku odpadów poza instalacjami. Ignorowane są również [9] i [10].

Marek Sołtysiak

Dominika Dąbrowska

Literatura

[1] Płonczyński P., Preidl M., Kurek S., 2015 Objasnienia do Szczegółowej Mapy Geologicznej Polski w skali 1:50 000, arkusz Chrzanów (0971), Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa

[2] Gajowiec B., 2005 Baza Danych Gis Mapy Hydrogeologicznej Polski 1: 50 000 Pierwszy Poziom Wodonośny Występowanie i Hydrodynamika. Arkusz Chrzanów z objaśnieniami (0971). Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa.

[3] Pacholewski A., Brodziński I., Wantuch A., 2007 Baza Danych Gis Mapy Hydrogeologicznej Polski 1:50 000 Pierwszy Poziom Wodonośny Wrażliwość Na Zanieczyszczenie i Jakość Wód, Arkusz Chrzanów z objaśnieniami. Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa.

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

[4] Cebo M., Lipa J., Witek W. Dokumentacja rekultywacji wyrobiska górniczego Dwory II, Oświęcim, 2015 (nie publikowane).

[5] PN-EN 12457-4:2006 Charakteryzowanie odpadów -- Wymywanie -- Badanie zgodności w odniesieniu do wymywania ziarnistych materiałów odpadowych i osadów -- Część 4: Jednostopniowe badanie porcjowe przy stosunku cieczy do fazy stałej 10 l/kg w przypadku materiałów o wielkości cząstek poniżej 10 mm (bez redukcji lub z redukcją wielkości).

[6] Dumnicka E., Konopacka A. Żurek R. Changes in the benthic fauna composition in the Upper Vistula over the last 50 years – the consequences of the water pollution reduction and alien species invasion, *International Journal of Oceanography and Hydrobiology*, Volume 47, Issue 3, 2018, pp. 303-312.

[7] Ustawa o odpadach wydobywczych, Dz.U. 2008,Nr 138, poz. 865.

[8] Ustawa o odpadach, Dz.U. 2013, poz. 21.

[9] Directive 2006/21/EC of the European Parliament and of the Council of 15 March 2006 on the management of waste from extractive industries and amending Directive 2004/35/EC.

[10] Directive 2008/98/EC Of The European Parliament And Of The Council of 19 November 2008 on waste and repealing certain Directives.

[11] Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 maja 2015 r. w sprawie odzysku odpadów poza instalacjami i urządzeniami Dz.U. 2015, poz. 796.

[12] Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 18 listopada 2014 r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi, oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego, Dz.U. 2014, poz. 1800.

[13] Witkowski A. J., Environmental aspects of use of the carboniferous waste-rocks for road construction, in: *Mine water and the Environment, Proceedings of 6th International Mine Water Association Congress*, Vol. 2, IRGO&IMWA, Bled, Slovenia, 1997, pp. 491-499.

[14] Sołtysiak M., Dąbrowska D., Krzykawski T. Environmental effects of using mining waste for reclamation gravel pit in Rajsko (Soła valley, southern Poland). *SGEM 2018*, 10.5593/sgem2018/5.2, 347-354, 2018.

[15] Samborska K., Sitek S., Bottrell S.H., Sracek O., Modified Multi-phase Stability Diagrams: An AMD Case Study at a Site in Northumberland, UK. *Mine Water and the Environment*, Vol. 32, issue 3, 2013, pp. 185-194.